

álne (grafické a kinetické), 2. fonetické (zvukové) prostriedky, v inej práci (Místrík, 1987) hovorí o intonémach statických a dynamických, pričom za statické považuje tie, ktoré sa nemenia, ktoré sú konvenčné, ustálené a patria do – podčiarkujem – *jazykového inventára*. Dynamické sú tie, ktoré môžu byť individualizované, subjektívne, ktoré závisia od situácie, od hovoriaceho a počúvajúceho. Vzniká tu disproporcia – na jednej strane intonémy hodnotené ako mimojazykové výrazové prostriedky, na druhej strane statické intonémy patriace do inventára jazykových prostriedkov. Z toho vyplýva, že nemožno všetky suprasegmentálne javy považovať za mimojazykové (paralingválne) elementy. Tie z nich, ktoré pôsobia ako diferenciatory sémantickej informácie, patria k intralingválnym prvkom, ako o tom uvažuje aj J. Sabol. V rámci akusticko-auditívneho typu komunikácie vymedzuje jednotlivé prostriedky takto: I_1 = fonické prvky tvoriace súčasť jazykového znaku, resp. „supraznaku“ – fonémy a fonologicky viazané prozodémy, resp. prozodémy s gramatizujúcou funkciou; P_1 = redundantné fonické prostriedky, súvisiace však s realizáciou foném a prozodém s gramatizujúcou „úlohou“ fungujúce ako štýlmy; E_1 = ďalšie fonické prostriedky, súvisiace s moduláciou hlasu expedienta, ktoré nie sú viazané ani fonematicky, ani intonačne (špecifické zložky timbru, pazvuky, výslovnostné deformácie atď). Tieto I_1 , P_1 a E_1 prostriedky sú intrapersonálne, kým I_k , P_k , E_k sú impersonálne. Vzťah inklúzie medzi uvedenými prostriedkami možno vyjadriť takto:

$$I_1 \subset P_1 \subset E_1 \subset I_k$$

Tento vzťah, vyjadrený množinovými operáciami, naznačuje, že musí existovať aj taký suprasegment, ktorý je prvkom prienikovej množiny intra- a paralingválnych prostriedkov.

Malú výskumnú sondu sme realizovali na krátkom populárnom texte náučného štýlu:

Prvým predpokladom, aby hovorené slovo znelo krásne, ušľachtilo, je, aby bolo správne, t j aby sa správne vyslovovalo. Ak sa počúvajúcí (prijímateľ zvukového jazykového prejavu) musí veľmi sústreďovať na ortofonickú a ortoepickú podobu prejavu (na jeho správnosť), ak – musí – dá sa povedať aj tak – vo svojom jazykovom vedomí robiť „korektúru“ (často veľmi veľkú) toho, čo počuje, aby hovoriacemu dobre rozumel, nemôže vnímať, „vychutnávať“ moduláciu prejavu (melodický pohyb, melodické vlnenie, prízvuk, pauzy, tempo reči) (J. Sabol).

Ukázalo sa, že vložené slová alebo výrazy uvedené v zátvorkách, ktorými autor vysvetľoval, objasňoval, rozvádzal a spresňoval hlavnú myšlienku prejavu, sa v ústnej podobe v porovnaní s nosnou informáciou realizovali rozdielnym tempom (ako to dokumentujeme aj na grafe).

Vety textu sme rozdelili na vetné úseky podľa toho, či vyjadrujú hlavnú alebo doplnujúcu informáciu. Merali sme čas realizácie jednotlivých úsekov,

v prípade prítomnosti páuz v týchto vetných úsekoch sme museli namerané hodnoty páuz odčítať od celkového času daného úseku. Takto získanú hodnotu (vyjadrenú v ms) sme vydělili počtom slabík v danom vetnom úseku, získali sme tak priemerný čas, potrebný na realizáciu 1 slabiky.

1.

Prvým predpokladom, aby hovorené slovo znelo krásne, ušľachtilo, je, aby bolo správne

$$5,48 - (0,092 + 0,170 + 0,451) = 5,48 - 0,713 = 4,767$$

$$4,767 : 29 \text{ (počet slabík)} = 0,1643 \text{ s} = \mathbf{164 \text{ ms}}$$

2.

to jest aby sa správne vyslovovalo

$$1,970 : 12 = 0,164 = \mathbf{164 \text{ ms}}$$

3.

Ak sa počúvajúcí

$$1,099 : 7 = 0,157 = \mathbf{157 \text{ ms}}$$

4.

(prijímateľ zvukového jazykového prejavu)

$$1,899 : 16 = 0,1186 = \mathbf{119 \text{ ms}}$$

5.

musí veľmi sústreďovať na ortofonickú a ortoepickú podobu prejavu

$$3,435 : 26 = 0,1321 = \mathbf{132 \text{ ms}}$$

6.

(na jeho správnosť)

$$0,965 : 5 = 0,193 = \mathbf{193 \text{ ms}}$$

7.

ak musí

$$0,725 : 3 = 0,2416 = \mathbf{242 \text{ ms}}$$

8.

(dá sa to povedať aj tak)

$$1,2 : 8 = 0,15 = \mathbf{150 \text{ ms}}$$

9.

vo svojom jazykovom vedomí robiť „korektúru“

$$2,207 : 16 = 0,1379 = \mathbf{138 \text{ ms}}$$

10.

(často veľmi veľkú)

$$0,928 : 6 = 0,1546 = \mathbf{155 \text{ ms}}$$